

Laiškai *lietuviams*

1958 GEGUŽIS

(MAY)

VOL. IX, NO. 5

PATI svarbiausia organizacija yra šeima.
Kokios bus mūsų šeimos, tokia ir visuomenė.
Tautos gerovė ir moralė priklauso nuo šeimos.
Visos žmonijos ateitis yra šeimų rankose.
Kiekvienos šeimos širdis yra motina.
Tiesa, kad vyras yra šeimos galva.
Bet ir galva priklauso nuo širdies plakimo.
Šeimos veidas yra panašus į motinos veidą.
Iš vaikų elgesio gali pažinti jų motiną.
Motina yra šeimos gyvenimo termometras.
Ji saugoja namų židinį ir dvasinę ugnį.
Ji yra tikėjimo šviesos saugotoja šeimoje.

GEGUŽIO 13-OSIOS PROGA

Brančūs Lietuvių Tautos Vaikai!

YRA momentų, kuriais mums nesunku tarsi išeiti iš kūno, pamiršti mus skiriančius tolius ir dvasioje būti kartu. Mūsų tautos vaikų daugeliui yra lemta prieš savo norą būti toli nuo Lietuvos. Širdyse tačiau mes nuolatos nešiojamės meilę savo tautai ir tam kraštui, kuris yra jos nuo neatmenamų laikų. Nešiojamės ir skausmą dėl mūsų tautos ir krašto dabartinio likimo. Savo tarpe tariamės, ką galime nuveikti jos gerui, žvalgomės, kas ateis jai pagalbom. *Neapsipraskime su nelaimė, o atsinaujinkime mintyse ir pasiryžime padaryti ką nors ypatingo tiesos, teisingumo ir žmogaus laisvės bei garbės pergalei.*

Dabar yra Marijos mėnuo, kuriame kas namuos, kas bažnyčioje kasdien pagarbinsime Švenčiausią Mariją. Tomis valandomis savaime prisiminsime mūsų gyventą jaukumą Marijos Žemėje — mūsų tėvynėje Lietuvoje, prisiminsime jos šiandieninę nelaimę. *Po sunkia žudynių ir vergijos našta mūsų tėvynė yra pavargus. Pavargusi, tačiau gyva, kovojanti, pasiryžusi toliau kovoti ir neprarandanti vilties pernešti nelaimę.*

Sunkiau yra kentėti, negu kenčiančiam padėti ar pareikšti užuojautos. Visiems tačiau yra paguoda matyti daugelio pastangas padėti savo tautai. Daugelio malda už tautą yra kasdieninė. Nemaža tokių, kurie atiduoda visą savo uždarbį, kad palengvintų savųjų vargą Lietuvoje ar Sibire. Mūsų veikėjai nepraranda energijos ir ti-

kisi, kad paskui juos ton pačion kovon ateis jaunimas...

Gegužio 13-ąją prieš eilę metų esame pasiskyrę ypatinga maldos ir atgailos diena už mūsų tautą. Be abejo, yra didesnė ir svarbesnė pareiga tinkamai saugoti Bažnyčios išsakytas maldos ir atgailos dienas — Adventą, Gavėnių ir kt. Tačiau mūsų pačių pasirinktoji diena yra taip pat didelės vertės, nes ji mus visus sujungia tuo pačiu jausmu, viena intencija. Tai yra visų mūsų tarsi vienu balsu kreipimasis į dangų. Padarykime ją visų vienos intencijos ir vieno jausmo maldos ir atgailos diena.

Ne dėl ko kito, o kad geriau suprastume, kaip geriau galima pasiekti, ko visi trokštame, šia pačia proga pravartu yra pažvelgti į viso pasaulio dvasią ir reikalus, su kuriais neišskiriamai yra sujungtas ir mūsų tautos likimas. Gerai išsižiūrėkime ir išimąstykime, kaip mūsų akivaizdoje veikia Dievas ir piktoji dvasia. Paklydęs žmogus be piktosios dvasios pagalbos nedaug blogo padaro. O kur savo vadovybėn žmones paima piktoji dvasia, ten gema sistemos ir sąjūdžiai, pilni veidmainiškumo, žiaurūs žmogui, pilni pakenkos visokiai dieviškai tvarkai.

Dievo veikimas yra kitoks. Dievas nenori nusidėjėlio mirties, o nori, kad jis pasitaisytų ir gyventų. Kristus, atėjęs sugriauti išgalėjusių piktojo sukurtą dvasią, mokė ir elgėsi taip švelniai, kad neužgesino net smilkstančio lino (plg. Mat. 12, 20). Dievo veikimas yra paremtas meile, kantrybe, gailes-

tingumu. Kai mūsų žmogiškas menkumas laukia nužengiant ugnies iš dangaus ir nesulaukia, tai mums atrodo, kad Dievas nusigando piktųjų siautėjimo ir kažkur pasislėpė. O Dievo veikimas yra ne žudynės, bet kūryba — rami, graži ir pastovi. Atmerkime plačiau akis ir širdis ir pikto tvane šią dieną pamatysime pasirodančias vis naujas prošvaistes — Dievo geros rankos paliestas vietas. Jos daugėja ir tampa vis ryškesnės.

Kas žiūri į blogąją gyvenimo pusę, pats nieko neveikdamas, gali tapti pesimistu. Jeigu toks pat neveiklus žiūrės tik į Dievo veikimą, gali tapti neišmintingu optimistu ir Dievo gundytoju. Pasaulį ir kiekvieną iš mūsų Dievas sutvėrė be mūsų pagalbos. Tačiau mūsų gyvenimą toliau kurti mes privalome patys kartu su Dievu. Be Dievo mes nieko gero nenuveikiame. Tačiau iš kitos pusės, be mūsų Dievas neišgelbės mūsų ne tik iš žemiškų nelaimių, o net mūsų sielų nuo pragaro. Tuo labiau žemiškos ramybės ir tvarkos žemėje nesukursime nei mes vieni be Dievo nei Dievas vienas be mūsų. Be žmonių pastangų ir veiklos tautos nepažins Dievo, nutolę negrįš į Kristaus Bažnyčią. Melstis ir kentėti pakanka tik tiems, kurie dėl ligos ar amžiaus jau negali nieko veikti. Kad žmonija pažintų Dievą, Kristus kiekvienam tikinčiajam įsakė ne tik melstis ir atgailoti, o skelbti Evangeliją visam sutvėrimui. Kad žmonija sulauktų žmogaus vertos santvarkos pasaulyje, už tai yra atsakingas, daugiau negu kiti, kiekvienas krikščionis. Šiandieninės blygybės pasaulyje yra ne velnio galybės ir blogų žmonių aktyvumo, o krikščionių pakrikimo ir apsileidimo pasėka.

Reikalinga malda ir atgaila už Lietuvos reikalus, už atskilusių tautų grį-

žimą į Kristaus Bažnyčią. Reikia tačiau ir klausti save, ar esame tinkamai pasiruošę ir pasiryžę nešti Kristų anoms tautoms, atėjus mūsų prašomai valandai. Besimelsdami už šią dieną mums neprieinamus kraštus ir tautas, turėkime drąsos ir širdies pažvelgti ten, kur galime nekliudomai pasiekti. Pažvelkime, kas yra čia aplink mus. Įsidėkime į širdis, kad Korėjoj, Pacifiko salose, Pietų Amerikoje šimtai milijonų žmonių patys šaukiasi Evangelijos ir krikšto, juos pasiekti kelias yra laisvas kiekvienam idealistui, tačiau nėra apaštalų, kurie eitų jiems patarnauti. Gerai daroma šaukiant ruoštis apaštalavimui ateities Rusijoje, tačiau tuos pačius reikia šaukti pagalbom tiems, kuriuos dabar galima pasiekti. Tik būdami jautrūs šios dienos reikalui, galime būti tikri, kad būsime tokie pat jautrūs ir rytojui. Nei šią dieną nei ateityje vien tik malda nepadarysime to, ko iš mūsų laukia Kristus ir Švenčiausia Marija. *Melskimės, atgailokime ir veikime.* Visiems mums pavyzdžiu tebūna šventasis Jonas Vianney — Arso klebonas. Tas nesiliaujantis Kristaus skelbėjas savo darbą jungė su malda ir atgaila. Jo laimėjimai tebūna visiems įrodymas, koks kelias yra teisingas. *Ir gegužio 13-ją, maldos ir atgailos dieną, persvarstykime, kas yra mūsų galioje darbai padėti tiems, kurie šaukiasi ir laukia Kristaus apaštalų, nešančių Evangelijos žodį, kurie laukia vergijos ir persekiojimo galo, kurie laukia pasaulio sandaros, ramybės ir Dievo vaikui — žmogui deramos tvarkos.*

Visiems nuoširdžiai linkėdamas Viešpaties ir Švenčiausios Marijos globos ir pagalbos, jūsų visų Kristuje

† Vysk. V. Brizgys.

Kan. Juozas Tumas —

Vaižgantas

(1869. IX. 8 —

1933. IV. 29)

KAN. JUOZAS TUMAS - VAIŽGANTAS yra viena šviesiausių mūsų tautos asmenybių. Balandžio mėn. 29 d. suėjo lygiai 25 metai nuo jo mirties. Šiais metais visos lietuvių kolonijos mini šio mūsų žymaus rašytojo, publicisto ir visuomenininko sukaktį. Minėdami savo tautos didžiuosius žmones, mes prisimename jų gyvenimą, jų veiklos metodus ir stengiamės iš jų pasimokyti. Iš Vaižganto galime labai daug pasimokyti, gyvendami labai panašiose sąlygose kaip ir jis. Jis gyveno ir dirbo tais laikais, kada Lietuva buvo rusų prislėgta ir persekiojama. Jis buvo tikras tremtinys — nuolat kilnojamas iš vienos vietos į kitą tų žmonių, kuriems nepatiko lietuviška veikla. Bet Vaižgantas niekad nenusiminė, niekad rankų nenuleido, jis dirbo, švietė savo tautą ir jungė visų pažiūrų lietuvius į bendrą tautos laisvinimo darbą. Ir šių dienų kovoje mūsų vienybė yra vienintelė pasisekimo sąlyga.

ATGAILO

KIEKVIENAS mūsų siekiame gerbūvio, nors ir ne kiekvienas jį vienodai suprantame. Gerbūvio samprata įvairuoja pagal žmogaus pasirinktųjų vertybių įvairumą. Vieni vertybių pagrindan deda kūno malonumus ir siekia jų realizavimo, kiti aukščiausia vertybe laiko medžiaginį telkimą. Tokiems ekonominis momentas apsprendžia žmogiškosios būties sąrangos interpretavimą. Treti vertybių skalėje daugiausia akcentuoja meninį žmogaus pasireiškimą. Anot jų — menas yra žmonijos kultūros rodyklė. Dar kiti pirmon vieton stato mokslo sritį, nes tik mokslas apima visas kitas sritis ir laiduoja jų pažangą. Mokslas tobulina ekonominę sritį ir per ją teikia žmogui visokeriopo gerbūvio. Visos minėtos vertybės ribojasi žemiškojo žmogaus gyvenimo gerbūviu. Tačiau žmogiškoji būtis neišsisemia vien žemiškuoju jo gyvenimu. Peržengus šio gyvenimo slenkstį, ji pratęsiama amžinybėn. Dėl to ir minėtoji vertybių skalė būtų pažeista, jeigu mes jos neatbaigtume aukščiausiaja — dvasinės srities vertybe. Dėl to, ir siekiant žmogaus gerbūvio, nepakanka akcentuoti vieną kurią vertybę, bet reikia domėtis visa žmogaus būties sąranga.

Teisingai jau Hegelis įžvelgė, kad būtis yra dialektiška, tai reiškia, kad ji vystosi priešingybėmis. Tas pats dėsnis pastebimas ir žmogiškosios būties sąrangoje. Konkretizuojant minėtąjį teigimą, žvelkime į žemiškojo žmogaus gyvenimo gerbūvį. Kuo mes daugiau žmogui pataikaujame ir jo gyvenimą lengviname, tuo daugiau jį lepiname, darome neatsparų griaunančioms aplinkos įtakoms: klimato ir oro pasikeitimams, užkrečiamų ligų pavojams. Žmogus, kuris pertekęs žemišku gerbūviu, per mažai dirba ir per daug ilsisi, atrofuoja savo raumenis, darosi ištižęs, nutunka, sugadina savo kepenis, širdį, sutrumpina savo gyvenimą. Laukinio žmogaus, kuris labai primityviai gyvena, akys geresnės, dantys stipresni, širdis tvirtesnė, muskulai pajėgesni ir amžius ilgesnis. Kuo žmogus civilizacijos įtakoje daugiau sau gyvenimą lengvina, tuo daugiau jis sau kenkia. Tai tinka ne tik tai pavieniams individams, bet taip pat šeimoms, bendruomenėms ir net tautoms. Luksusinis gyvenimas dau-

gelį tautų išbraukė iš egzistuojančiųjų skaičiaus. Jų vietą užėmė atėjusios laukinės tautos. Ir priešingai, kurie žmonės gyvena sunkiai kovodami už savo buitį, tie yra aplinkos įtakoms atsparesni. Kietas valgis užgrūdina dantis, sunkus darbas išugdo stiprius raumenis, pasninkinis valgis sustiprina vidurius, šaltō vandens dušas ir basom kojom po rasas ir net šaltą žemę vaikščiojimas išugdo žmogaus organizme atsparumą prieš slogas ir persišaldymus. Kalnų gyventojai, nuolat laipiodami kalnais, užuot sugadinę savo širdį, paveldi stiprią širdį ir tuo atžvilgiu yra daug sveikesni už lygumų gyventojus. Gyvulių gyvenimo stebėjimas taip pat patvirtina mūsų čia iškeltą tezę. Gyvuliai, kovodami su gamtos šiurkštumu ir kieta aplinka, yra atsparesni ir sveikesni už naminius gyvulius. Lauke laisvam ore skrajojąs paukštis arba miškų žvėris yra normalesnis ir gražesnis už tuos, kurie narvuose laikomi, visa kuo aprūpinami ir be pavojų gyvena. Jie suskursta ne dėl to, kad jiems būtų per maža šilimos, oro ar maisto, bet dėl to, kad jie išlempa, atrofuojami, ir jų gyvenimas pasisuka išnykimo kryptimi. Vargas ir kieta aplinka užgrūdina ne tiktai gyvulį, bet ir žmogų.

Kalbėdamas apie primityvaus žmogaus sveikatinį prapanašumą civilizuotojo atžvilgiu, nemanau siūlyti grįžti atgal į gamtą ir siekti primityvaus žmogaus būsenos, bet tik noriu pabrėžti, kad žmogaus pažangumui išlaikyti reikalingas yra vispusiškas trenyravimasis ir užsigrūdinimas. Tai reiškia, jeigu dėl ekonominio gerbūvio ir pertekliaus gyvenimas ištižęs ir lepus, tai mes turime sąmoningai jo vengti. Mes turime nuolatos save kontroliuoti ir planingai praktikuoti užsigrūdinimo priemones. Žmogus, pasirinkdamas sunkesnę ir žiauresnę gyvenimą, save sustiprina, o save lepindamas — susilpnina. Nors ir paradoksiškai skamba, bet tai yra gyvenimo tiesa, kad žmogus, sau gyvenimą lengvindamas, jį sunaikina, o save naikindamas, jį sustiprina.

Minėtasis, save naikinant, užgrūdinimas yra išvelgtas jau prieš tūkstančius metų. Graikų atletai daug save lavino sunkiomis pratybomis, kad olimpiados metu galėtų pasipuošti pergalės vainiku. Ir mūsų laikais įvairios rūšies sporto profesijonaliai ištiesą eilę

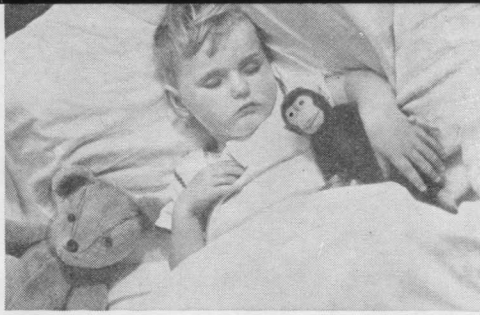
metų sunkiai kankinasi varginančiomis praktikomis, kad, rungtynėms atėjus, pajėgtų iškovoti sau čempijono vardą.

Dėl to vien žemiško gerbūvio akimis žiūrint, kaip protingai ir išmintingai Katalikų Bažnyčia visais šimtmečiais reikalavo iš savo tikinčiųjų daug ko atsižadėti, pasimarinti, susilaikyti. Įgautas kūno atsparumas tampriai rišasi su žmogaus dvasios atsparumu. Bažnyčiai rūpėjo visų pirma žmogaus dvasios atsparumas, nors netiesioginiai ji pasitarnavo ir kūną užgrūdinti. Tą įvairiopą savęs atsižadėjimą ir pasimarinimą Bažnyčia vadina atgailos dvasia. Ji reiškiasi įvairiopu būdu: susilaikymu nuo tam tikrų valgių, susilaikymu nuo sotaus pavalgymo, susilaikymu nuo pasilinksminimų ir gėrimų. Pirmaisiais amžiais kai kurie tikintieji tą atgailos dvasią reikė pasišalinimu nuo žmonių bendruomenės ir išėjimu privačiai gyventi į dykumas. Katalikai asketai atgailos dvasią realizuodavo, atsižadėdami skanėsių ir mėsos valgymo, misdami vien augalais ir vaisiais, atsižadėdami minkšto guolio, miegodami ant grindų, pagalių ar akmenų, atsižadėdami ilgo miego, keldamiesi keletą kartų naktį malda, atsižadėdami minkšto drabužio, dėvėdami šiurkščiais ašutiniais arba net metaliniais marškiniais ir diržais, atsižadėdami kalbos ir tylėdami tam tikromis valandomis arba net ir visą gyvenimą.

Vėliau dalis katalikų, vedini atgailos dvasios, sudarė vienuolijas, atsižadėjo šeimyninio gyvenimo ir aukojosi daugiau visuomeniniams reikalams: malda, auklėjimui, labdarai, švietimui, darbui. Visi tikintieji atgailos dvasią praktikuoja, pasninkaudami, susilaikydami tam tikrais metų laikotarpiais nuo pasilinksminimų, daugiau skirdami savo turimų išteklių labdarai. Visi yra raginami kiekvieną dieną atlikti bet kurios rūšies savęs atsižadėjimą, pasimarinimą, artimo labui suteikti pagalbą, patarnavimą.

Prie atgailos dvasios ypatingai priklauso malda. Per žemiškąjį gerbūvį žmogus yra skirtas pasiekti amžinąjį gerbūvį — dangaus laimę. Tam tikslui yra reikalinga speciali Dievo pagalba, kuri yra žmogui teikiama malonės pavidalu. Vienos tų malonių atleidžia kaltes, kitos sustiprina mūsų sielą prieš blogas įtakas, dar kitos duoda mums ištvermės išlikti gerame. Bet ypač reikalinga Dievo malonė tiems, kurie yra blogio kelyje, ir jie patys arba nenori, arba nepajėgia taisyti. Už juos turi melstis kiti. Tokia mūsų malda prilygsta artimo gelbėjimui iš jo nelaimingos būklės. Jeigu mes rūpinamės žmogaus žemiškuoju gerbūviu, tai juo labiau turime rūpintis jo dvasiniu ir amžiniu gerbūviu.

Išlepusio žmogaus dvasia taip pat išlempa ir tampa neatspari nuodėmės įtakai. Kaip žmogaus žemiškajam gerbūviui, o ypač

Motinos dienos proga

ši "Laiškų Lietuviams" numerį iliustruojame kūdikių fotografijomis, nes kūdikis yra didžiausias motinos džiaugsmas ir laimės šaltinis.

jo kūno sveikatai, kenkia atsipalaidavimas nuo kūno mankštybų ir jo užgrūdinimo, taip lygiai ir jo dvasiai kenkia nuotaika, kad jis jau geras, šventas, gali sau ramiai jaustis ir ilsėtis. Dvasios gyvenime, kaip ir sporte, nepraktikavimas veda prie ištižimo, sumenkėjimo ir atkritimo blogyn. Kas yra geras, turi stengtis būti dar geresnis, kas yra šventas, turi siekti dar aukštesnio šventumo. Pakelej apsisistojimas lygus grįžimui atgal. "Kas nerenka, tas barsto", sako Kristus savo pasekėjams (Luk. 11, 23). Bažnytinių metų eigoje atgailos dvasios mintis yra labiau užakcentuota advento, gavėnios, metų ketvirčių, rekolekčių, misijų, kryžiaus dienų, didesnių švenčių vigilijų laikotarpiais. Bet ypač atgailos dvasia yra stiprinama ir uždegama procesijų bei maldos sąjūdžių dienomis. Žmogus, reflektuodamas savo praeitį, peržvelgęs dabartį, ryžtasi ateičiai išlikti dvasioje stiprus, ryžtasi neapleisti dvasinių pratybų, bet jose vis progresuoti aukštin ir aukštin, kol laimės pergalės vainiką. "Gerą kovą kovojau, gyvenimą baigiau, tikėjimą išlaikiau. Gale man atidėtas teisybės vainikas, kurį duos man aną dieną Viešpats, teisusis Teisėjas" (1 Tim. 3, 6-7).

KRIKŠČIONYS labai stebėjosi, kad Afrikoje, Indijoje ir visur, kur tik būdavo atvežama Fatimos Dievo Motinos Mergelės Marijos statula, didžiausios minios musulmonų (mahometonų) entuziastingai ją pasitikdavo. Dar daugiau: jie skaitlingai atvykdavo į Marijos garbei ruošiamas pamaldas, leisdavo religines procesijas ir net pamaldas prieš jų mokes (maldos namus), ko kitokiais atvejais niekada nebūdavo. Pvz., Mozambique mieste (Afrikoje) musulmonai pradėjo krikštytis, vos tik ten atvyko Fatimos Dievo Motinos statula. O juk gerai žinoma, kad musulmonus, lygiai kaip ir žydus, atversti į krikščionybę yra labai sunku.

Musulmonų religija atsirado septintame šimtmetyje po Kristaus gimimo. Tai bene didžiausia religija po krikščionybės. Religijos įsteigėjas Mahometas į savo mokslą įpyinė daugelį krikščionybės ir judaizmo elementų, atmiešdamas juos ypatingais arabų papročiais. Mahometonai pasižymi ypatingu dievotumu, krikščionybės nekentimu ir kovingumu. Visa to dėka mūsų Bažnyčia Šiaurės Afrikoje patyrė nepaprastai didelių nuostolių. Savo laiku musulmonai buvo įsiveržę ir į Europą. Tenka konstatuoti faktą, kad daugelis erezijų per tą laiką sunyko, ypač išmirus jų steigėjams. Mahometonų erezija tačiau jau beveik trylika šimtmečių tebėra pastovi, nesikeičia, nesilpsta ir pastaraisiais laikais vėl pradeda liepsnoti padidinta neapykantą krikščioniškiems Vakarams.

Tik pačiu paskutiniu metu, kai tik atkeliauja kur į mahometonų kraštą Marijos statula, prasideda pirmieji fermentacijos reiškiniai mahometonų tarpe.

Kur visa to paslaptis?

Koranas, musulmonų šventasis raštas, daug kartų mini švenčiausiąją Mergelę Mariją. Ypatingai įdomu, kad Koranas tiki Jos Nekaltu Prasidėjimu. Korano trečiasis skyrius išveda Marijos šeimos genealogiją iki Abraomo, Nojaus ir net Adomo. Kai tyrinėtojai palygina Marijos gimimo aprašymą su tolygiu aprašymu apokrifinėje Evangelijoje, gauna išpūdį, kad Mahometas, rašydamas Koraną, naudojo šiuo šaltiniu. Abi knygos vienodai nupasakoja Marijos motinos senyvą amžių ir jos visišką nevaisingumą. Kada vis dėl to ji pradėjo Mariją, Korano žodžiais, Marijos motina tarė: "Viešpatie, aš aukoju ir pašvenčiu Tau tai, kas jau dabar yra manyje. Priimk tai iš manęs". Kai Marija gimė, jos motina sako: "Aš pavedu ją su visais iš jos gimstančiais Tavo globai, Viešpatie, prieš šėtoną!" Korano keturiasdešimt pirmame skyriuje yra taip pat žymių, kad Mahometas naudojo ir Šv. Luko evangelija. Pagal Koraną, kai Šv. Juozapas paklausė Marijos, kaip ji pradėjo Jėzų "be tėvo", Marija jam atsakiusi: "Ar nežinai, kad kai Dievas sutvėrė kviečius, Jam nereikėjo kviečių sėklų ir jog Dievas savo galia padarė, kad medžiai užaugo be lietaus? Dievui užtenka tik tarti "tebūnie", ir viskas įvyksta".

K. L. Musteikio nuotr.

Korane taip pat yra Apreiškimo, Aplankymo ir Užgimimo aprašymai. Korano žodžiais, angelas kalbėjęs Marijai: "Marija, Dievas tave išrinko, padarė skaisčia ir išaukštino virš visų moterų žemėje". Korano devynioliktoje skyriuje Marijos nekaltumo garbė ypatingai stipriai ginama, o žydai net prakeikiami dėl jų pasibaurėtinų piktžodžiavimų prieš Nekalčiausiąją Mergelę.

Marija, arba *Myriam*, kaip arabai ją vadina, yra jiems tikroji *Sayyida*, Valdovė. Vienintelė Marijos "konkurentė" pas juos galėtų būti tik Fatima, paties Mahometo duktė. Tačiau po pastarosios mirties Mahometas parašė: "Tu esi labiausia palaiminta Rojaus moteris, išskyrus Mariją".

Kalvarijos kalne po Sūnaus Kryžiumi Marija tapo visos žmonijos motina, neišskiriant ir musulmonų. Gal tad ne be reikalo 1917 metais apsi-reiškusi Portugalijos mažame ir nereikšmingame Fatimos miestelyje Marija pasirinko "Fatimos Dievo Moti-

nos" vardą, kaip vilties ženklą, jog musulmonai, ją garbindami, kada nors atsivers ir į krikščionybę.

Istorija kalba, kad musulmonai kelis šimtmečius kaip okupantai valdė Portugaliją. Kada jie buvo priversti galutinai apleisti šį kraštą, vienas vietos žymus jaunuolis įsimylėjo musulmonų vado gražuolę dukterį Fatimę. Pastaroji taip pat įsimylėjo jį tiek, kad neišvyko drauge su tėvu iš Portugalijos, bet priėmusi katalikybę, už to jaunuolio ištekėjo. Tasai gi atsilygindamas ir patį miestelį, kuriame jie gyveno, pavadino Fatimos vardu. Gal taip turėjo įvykti Dievo toli pramatančiuose planuose. Užtat reikia turėti vilties, kad musulmonai, pripažindami ligšiol Jėzų tiktai vienu iš Dievo pranašų, pagaliau supras, jog jei Marija yra Dangaus Valdovė, tai ir jos pagimdytasis Sūnus yra Dangaus Viešpats ir pasaulio Išganytojas. Marija atves juos prie Kristaus, nes kelias pas Jį yra per Mariją.

I. Koku būdu lietuviai susitiko su Kristaus mokslu

LEKVIENA tauta savaip susitiko su krikščionybe. Istorijos šimtmečiais yra labai įdomu stebėti, kaip įvairiuose kraštuose Evangelija atėjo skirtingu laiku ir vis ne tose pačiose aplinkybėse. Kai, pvz., Vidurio Europos Germanų tautos uolių airių ir škotų misijonierių buvo perkeičiamos Kristaus Pasiuntinybės dvasioje, Pabaltijo plotams dar nebuvo atėjusi, kalbant šv. Povilo žodžiais, tikra "laiko pilnybė". Lietuvių giminėse iki pat XIII amžiaus pradžios pagoniškasis gamtos ir jos reiškinių garbinimas dar buvo stipriai apvaldęs visą žmogaus prigimtį. Nuo didžiojo Vidurio Europos apaštalo šv. Bonifaco pasirodymo turėjo praeiti dar beveik pusė tūkstantčio metų, iki Lietuva buvo pradėta ženklinti Kryžiaus antspaudu. O tada jau buvo pirmojo Lietuvos karaliaus Mindaugo laikai.

Buvo susidėję daug įvairių priežasčių, kodėl lietuviai taip ilgai pasiliko gamtos reiškinių garbinimo vergai, sustingę savo pagonybėje. Bet, antra vertus, reikia stebėtis tais septyniais Lietuvos Bažnyčios istorijos šimtmečiais. Faktai parodys, kaip lietuviai, pažinę Kristaus mokslo šviesą, prie jos labai stipriai prisirišo. Prieš persekiojimus jie mokės tiesiog užsispyrusiai ginti savo tikėjimą. Ar galėjo tikėtis Gedimino ir Kęstučio laikų kryžiuočiai, kurie Lietuvą savo žygiais išstis

generacijas teriojo, jog tas kraštas taps Rūpintojėlių ir Kryžių šalimi, Marijos žeme, Šventąja Lietuva, kur daugelį žmogaus gyvenimo žygių supstik lietuviams charakteringos maldos ir giesmės! Vokiečių ordino riteriai, kurie klaidingu būdu krikštą kardu bruko, pirmieji atsimetė nuo Romos, t. y. nuo lotyniškojo kryžiaus, ir priėmė Liuterio mokslą, o lietuviai ir toliau pasiliko ištikimi popiežiui katalikai.

Yra aišku, kad lietuvių tauta, savo nusistatymu gana konservatyvi, užsidariusi tarp pelkių ir miškų, nuo išorinių įtakų kietai užsiskleidusi savo senomis pagonybės formomis, buvo nepaprastai suvėlavusi laiku užmegzti platesnį ryšį su krikščionybe. Buvo tragiška, kad X-tojo amžiaus galo misijonierių bandymai nepasisėkė. Kančinio mirtimi senprusių žemėje buvo miręs (997 m.) Prahos arkivyskupas Adalbertas — Vaitiekus, pasiryžęs atversti prūsus. Panašaus likimo prie lietuvių žemės ribos po dvylikos metų sulaukė su savo aštuoniolika palydovų šv. Brunonas, šv. Romualdo mokinys ir imperatorius Henriko II gimnaitis. Tokie iš toli atsitiktinai atvykę misijonieriai negalėjo turėti pasisekimo, kai arti nebuvo tvirto krikščionybės centro, kuris būtų galėjęs veikliai paremti krikščioniškos misijos darbą Lietuvoje. Kaimyninės rusų ir lenkų valstybės tada buvo stipriai politiškai susiskaldžiusios. Tad jos negalėjo būti lietuviams krikščionybės plėtimo židiniai. Dėl šitų priežasčių Nemuno

plotai nepaprastai suvėlavo užmegzti platesnį ryšį su krikščionyste. Iš vėlesnių dėstymų paaiškės, kad toks vėlyvas susitikimas su Evangelija atnešė tam tikrą pavojų ir skaudžių nuostolių tautine bei kultūrine prasme.

Nepriklausomos Lietuvos laikais nekartą būdavo teisingai atkreipiamas dėmesys, kad lietuvių tautai normaliai išsivystyti ir tautiškai sustiprėti dideliu kultūriniu stabdžiu yra buvęs spaudos draudimas, trukęs 40 metų. Lietuviams buvo tikrai didelė kultūrinė spraga, kad buvo priversti slapta užsienyje spausdintis knygas kaip tik savo tautinio atgimimo ir brendimo metu ir neturėjo laisvės Lietuvoje leisti laikraščių. Tačiau nepalyginamai didesnis kultūrinis stabdis tautai yra buvęs tas nuostabių ilgų įsikibimas į jau atgyventos pagonybės prietarus ir tikėjimus.

Šiuose mūsų dėstymuose paaiškės, jog taip vėlai pasikrikštijusi Lietuva jau nebegalėjo išgyventi tos kultūriniam vystymuisi reikšmingos vidurinių amžių epochos, kai vienuoliai benediktinai su nuostabią kantrybę nurašinėjo knygas, rinko rankraščius, kūrė mokslą. Suprantama, Lietuvos padangėje jau nebegalėjo iškilti nė anų didžiųjų meno kūrinių, nuostabių gotikos bažnyčių. Kol nebuvo Lietuvoje krikščionybės, čia negalėjo būti nei rašto, nei lietuviškų knygų, nei mokyklų. Šitoji aiški ir istoriškai vienintelė tegalima išvada dabar komunistiniuose raštuose apie Lietuvos senąją praeitį skaudžiai žalojama. Istoriškai visai nepagrįstai yra vis keliamas klausimas, kad krikščionybė susilpninusi tautinį lietuvių individuališkumą. Siuras fanatiškai antikrikščioniškas nusistatymas padiktuoja Lietuvon atėjusiai krikščionybei visą eilę neistoriš-

kų priekaištų, kuriuos tikrieji faktai sugriauna.

Čia eilėje straipsnių duodami apžvalga, kaip Lietuvoje vystėsi krikščionybė, pasiremsime autentiškais šaltiniais. Ne grubiai falsifikuojamos versmės, darant iš jų labai vienašališką atranką, o tik kruopštūs ir kritiškai tyrinėjimai ir iš jų išeinančios objektyvios išvados tegali duoti vaizdą, kaip iš tikrųjų yra buvę.

Klausimai, kuriuos paliesime, bus atremti į naujausius tyrinėjimus. Šitokiu būdu apžvelgsime pirmąjį lietuvių susidūrimą su krikščionyste Mindaugo laikais ir bandymus Lietuvą apkrikštyti Gedimino, Algirdo ir Kęstučio valdymo metu. Sustosime prie galutinio lietuvių tautos apsisprendimo už lotynišką krikštą. Atskirai pažvelgsime į dviejų Lietuvos vyskupijų, t. y. Vilniaus ir Medininkų, įkūrimą. Toliau bus apžvelgtas visas šimtmetis protestantizmo kilimo ir žlugimo. Su jėzuitų atvykimu Lietuvon pradėsime naują laikotarpį, kuris bus paženklintas barokinės kultūros meno kūrinių ir puošnių bažnyčių statybomis. XIX-jo amžiaus laikus charakterizuos Lietuvos Bažnyčios kova su imperialistiškai stačiatikine Rusija, norinčia lietuvių tautą surusinti ir supravoslavinti. Pagaliau baigsime reikšminguoju Lietuvos bažnytinės provincijos įsteigimu 1926 m.

Pats svarbiausias XIII-jo amžiaus faktas lietuvių tautos santykiuose su Kristaus mokslu yra, be abejo, Mindaugo krikštas. Lietuvos valdovo pasikrikštijimas yra palikęs tokių žymių pėdsakų, jog skirtingos nuomonės gali susidaryti tik dėl pačių tyrinėtojų skirtingos pasaulėžiūros, o ne dėl istorijos šaltinių. Taip yra atsitike, pvz., su sovietiniu ukrainiečių istoriku P. Klymenko.

K. L. Musteikio nuotr.

Kas Mindaugą yra atvedęs prie krikšto, geriausiai mums pasako pats Lietuvos valstybės kūrimas. Toks svarbus dalykas neįvyko per vieną dieną. Valstybės įkūrimas, daugelio dalinių kunigaikštijų apjungimas vieno vyriausio kunigaikščio valdžioje nebuvo vieno kurio apdairesnio Lietuvos kunigaikščio nelauktas žingsnis ar sąmoningas jo valios padiktuotas sprendimas: "Štai aš įkuriu lietuvių tautai valstybę". Vienos valstybės mintis brendo pamažu kelių stambesnių ir nuolat stiprėjančių kunigaikščių nusistatymuose, kaip esti ir paprastame gyvenime, kai kas nors stengiasi turėti vis daugiau ir daugiau turtų ir įtakos. Lygiai tokiu pat būdu atskiri Lietuvos kunigaikščiai siekė turėti daugiau žemių ir palenkti kitus savo val-

džiai. Nėra abejonės, kad reikėjo neklausančius iš jų sričių išvarinėti, vartoti prievartą, gudrumą ir klastą. Tokiu keliu paprastai nueina jaunosose valstybėse bet kuris žymesnis kunigaikštis. Juo nuėjo ir Mindaugas, su kuriuo yra tampriai rišama ne tik politinės Lietuvos istorijos pradžia; Mindaugas buvo pirmasis, kuris nukreipė lietuvių tautą į Vakarus; Mindaugas buvo pirmasis, kuris užmezgė santykius su Apaštaly Sostu, nusiųsdamas pas popiežių savo pasiuntinius. Mindaugas pats ir jo dvariškiai su gausiu būriu priėmė lotynišką krikštą, kuris bent simboliškai turėjo reikšti visos lietuvių tautos krikštą, nes valdovo krikštijimasis paprastai reikšdavo ir visos jo tautos krikštą. Taip pat Mindaugo laikais įkurtoji Lietuvos vyskupija bu-

vo padaryta nepriklausoma nuo kaimyninių hierarchijų. Pagaliau Mindaugas gavo iš popiežiaus karališką karūną, visoje septynių šimtmečių lietuvių tautos istorijoje būdamas vienintelis karūnuotas karalius.

II. Pirmojo Lietuvos karaliaus Mindaugo krikštas

Kas frankams buvo Klodvigas, lenkams — Mieškas, o vengrams — Šv. Steponas, tas lietuviams yra tapęs Mindaugas. Jis buvo ne tik Lietuvos suvienytojas, sėkmingai užbaigęs jau nuo seniau prasidėjusį valstybės vieningumo procesą, bet lietuvių tautos veidą jis nukreipė tuo reikšmingu keliu, iš kurio ji ir vėliau nebeišklydo. Visi Mindaugo įpėdiniai, kurie tik vedė derybas dėl krikšto, tegalvojo apie lotynišką krikštą. Tikrai yra dėmesio vertas faktas, kad Mindaugas, kurs jau buvo išplėtęs savo valdžią artimosiose stačiatikių srityse, kurio vienas sūnus jau buvo graikų tikėjimo, vis dėlto su visa savo šeima ir dvariškiais priėmė lotynišką krikštą.

Kaip visa tai įvyko, galima suprasti iš visų dokumentų ir metraščių, kurie jau yra septynių amžių senumo. Mindaugo kelias į krikštą buvo įdomus. Kovodamas su savo vidaus ir užsienio priešais, jis galvojo, kokiū būdu galės išsaugoti savo naujai sujungtas žemes. Pats didžiausias priešas atrodė esąs kryžiuočių ordinas, prie kurio po didelio Saulės — Saulių pralaimėjimo prisijungė ir Livonijos kalavijuočiai. Tad Lietuva iš visų trijų šonų, lyg kokiū geležiniu lanku, buvo supama vokiečių riterių žemių.

Iš Prūsų ordinas, tiesa, dar nebuvo spėjęs prieiti prie pačių Nemuno krantų, tačiau Livonijos kryžiuočiai buvo čia pat pasienyje. Reikšmingas buvo

faktas, kad ir Livonijoje ir Prūsiose buvo pradėjusi kurtis stipri bažnytinė organizacija. Dabartiniuose Latvijos ir Estijos plotuose buvo keturios vyskupijos: Rygos, Kuršo, Ezelio ir Dorpato. O kitos keturios vyskupijos buvo Rytprūsiose, t. y. Prūsų ordino žemėse, būtent: Semba, Pamedė, Varmė ir Kulmas. Kai ten pradėjo stiprėti religinis gyvenimas, atsirado vienuolynų, kurie galėjo duoti misijonierių — apaštalų. Juk tuo pat laiku pranciškonai važinėjo misijų tikslais net į tolimąją Mongoliją. Jie būtų ir Lietuvos neaplenkę, jeigu čia nebūtų vykusį kova tarp lietuvių ir kryžiuočių, norinčių užimti Lietuvos žemes. Tad kelias į Romos krikštą Mindaugui buvo nurodytas politinių aplinkybių.

K. L. Musteikio nuotr.

Dauguma šio numerio iliustracijų yra kun. Musteikio nuotraukos. Jis yra didelis fotografavimo mėgėjas ir yra dalyvavęs net keliuose konkursuose su savo puikiomis nuotraukomis.

Livonijos ordino magistras Andrius, ieškodamas sau talkininkų prieš Mindaugą, susijungė su visais galimais Lietuvos valdovo priešais. Kiekvienas Mindaugo priešas virto ordino draugu. Tad Livonijos kryžiuočiai talkininkais pasirinko Volynijos — Haličo Danielių, Žemaičių kunigaikščius ir pagaliau jotvingius, kurie buvo Mindaugo priešai. Tačiau pats pavojingiausias jam buvo veiklus kunigaikštis Tautvilas, kuris buvo radęs globą pas Rygos vyskupą ir ten pasikrikštijęs. Mindaugui buvo savotiška laimė, kad Tautvilas nesikreipė į Livonijos ordino magistrą, nenorintį paklusti Rygos vyskupui. Mat, turėdami stiprią ginkluotą jėgą, Livonijos kryžiuočiai norėjo išsilaisvinti iš priklausomybės Rygos vyskupui, kuris Mindaugo laikais tapo arkivyskupu. Livonijos ordinas tapo visai nepaklusnus, tiesiog virto atviru Rygos vyskupo priešu.

Tuo priešingumu, kaip matysime, vėliau vikriai pasinaudojo Vytenis, kuris Rygos mieste laikė net savo ka-

rinę įgulą ir tokiu būdu nuo ordino riterių gynė patį arkivyskupą. O jo brolis Gediminas tą sąjungą su Rygos arkivyskupu buvo dar labiau išplėtęs.

Mindaugas buvo pirmasis, kuris pasirėmė Livonijoje prasidėjusia nesantaika, juo labiau, kad jam būtinai reikėjo suskaldyti susijungusių priešų stovyklą. Kadangi žymusis Mindaugo konkurentas Tautvilas buvo prisiglaudęs pas Rygos vyskupą ir iš jo priėmęs krikštą, tai Mindaugas pasuko pas pavojingą Livonijos ordiną. Derybų metu jis įsitikino, kad ir jam reikia krikštytis. O jo krikštas turėjo reikšti ir visos valdomos tautos krikštą. Apie Mindaugo krikštą žinome iš eiluiotosios Livonijos kronikos, iš Volynijos metraščio ir iš popiežiaus Inocento IV bulių. Greičiausiai jį krikštui paruošė ir pakrikštijo Livonijos ordino kunigas vokietis Kristijonas, kuris paskui tapo ir pirmuoju Lietuvos vyskupu. Tikslėnių krikšto aplinkybių šaltiniuose nerandame. Tik žinome, kad Mindaugas krikštijosi su savo žmona, vaikais ir su

K. L. Musteikio nuotr.

didele pagonių daugybe — „cum numerosa multitudine paganorum“.

Visą tautą krikštijant, nebuvo galima apsieiti be tiesioginio ryšio su Roma. Deja, Vatikano archyve yra dingę ano meto valdovų popiežiui siųstų raštų originalai. Tad yra žuvę ir Mindaugo laišakai, tačiau turime visų popiežiaus atsakymų ir bulų nuorašus. Jie jau yra išleisti prieš šimtą metų. Iš jų yra galima padaryti kai kurias istoriškas išvadas. Paminėsime pačias svarbiausias.

Siekdamas užmegzti tiesioginius ryšius su Apaštala Sostu, Mindaugas tuoj po krikšto, kuris turėjo įvykti 1251 metų pradžioje, išsiuntė Italijon savo pasiuntinius. Eiliuotoji Livonijos kronika pamini, jog tai delegacijai vadavo lietuvis Parnus. O popiežius Inocentas IV apie tą Mindaugo delegaciją jam rašytame laiške taip užsimena: „Nusižeminęs mus prašei per ypatingus ir nepaprastus pasiuntinius...“

Lietuvos valdovo pasiuntiniai, kuriuos popiežius priėmė Milane, atvyko

rūpesčių sukrėstu metu. Tai buvo tada, kai imperatorių Hohenštaufenų kova su popiežiais buvo pasiekusi aukščiausią įtampą. Tiesa, ekskomunikuotas Vokietijos imperijos valdovas Friedrichas II ką tik buvo miręs, bet jo šalininkai dar bandė tvirtintis ir laikytis. Su jais popiežius Inocentas IV dar buvo bloguose santykiuose. Nuo tolimų Baltijos krantų atvykusiems pasiuntiniams ir jų valdovui vis dėlto popiežius parodė didelį dėmesį ir palankumą. Tai liudija bent šeši popiežiaus kurijos laišakai, rašyti Mindaugui 1251 metų vasarą.

Tuose laiškuose buvo aptariamai įvairūs Lietuvos krikštijimo ir bažnytinės organizacijos reikalai. Popiežius įkūrė atskirą Lietuvos vyskupiją ir jai 1251 m. liepos 17 d. suteikė Apaštala Sosto globą bei apsaugą. Viename laiške jis įspėjo, kad naujai steigiamos Lietuvos diecezijos vyskupas, prelatai ir bažnyčių rektorai su naujai pakrikštytais būtų švelnūs. Čia turėta galvoje Livonijos ordino dvasiškiai, kurie laikinai buvo perėmę Lietuvos krikštijimą ir, be abejo, norėjo tai atlikti pagal kryžiuočių interesus.

Mindaugas, gudrus politikas, ordinu nepasitikėjo, nes ordino noras prisijungti Lietuvą jau buvo pakankamai aiškus. Todėl Mindaugas ir prašė Inocentą IV, kad pakrikštytoji Lietuva ir naujoji vyskupija priklausytų tiesiai nuo Apaštala Sosto. Išklausęs Mindaugo prašymo, popiežius jį pagerbė karaliaus vainiku. Žinoma, tik krikštytam valdovui popiežius galėjo suteikti karaliaus titulą, tuo būdu jį pakeldamas į aukštesnį valdovų laipsnį. Kaip ypatingasis Romos Bažnyčios sūnus (filius specialis Sanctae Romanae Ecclesiae) Mindaugas ir tapo Lietuvos karalium. Kaip krikščionybė Lietuvoje toliau vystėsi, pakalbėsime kitą kartą.

RA RELIGIJOS formų aiškiai susijusių su ypatinga valstybine santvarka, pvz., kaizerinės Japonijos šintoizmas, įvairūs senovės Babilono, Egipto kultai ir ypač ciesorių garbinimas vėlyvesnėje Romos imperijoje. Tokioms religijoms revoliuciniai valdžios pakitimai paprastai suduoda mirtingą smūgį.

Krikščionybė iš pat pradžių nesurišo su jokia valstybine forma, nors ji, religiniais sumetimais, labai pripažįstama valstybės autoritetą ir iš visų krikščionių reikalauja gerbti ir klausyti teisėtos valdžios. Katalikų Bažnyčia aiškiai pasisako, iš principo esanti visiškai indiferentiška bet kuriai valstybinei formai. Prancūzijoje, nuvertus imperatorių, dauguma katalikų manė turį likti absoliučiai ištikimi karališkajai dinastijai ir todėl jokių būdu negalį bendradarbiauti su naująja respublika. Tai labai neigiamai atsiliepė į respublikos santykius su katalikų religija. Ir Prancūzijos kardinolai ir Leonas XIII įspėjo katalikus nešnairuoti į demokratišką valstybės santvarką, kadangi paskirų valstybių valdžios forma pareina nuo istorinės jų raidos ir todėl jos gali keistis istorijos būvyje (*Au milieu des sollicitudes*", 1892. II. 16).

Kaip dauguma religijų, taip ir krikščioniškoji esamosios valstybinės formos ir jos teisėtos valdžios atžvilgiu užima konservatyvią poziciją. Todėl nėra ko stebėtis, kad monarchiški valdovai visada stengėsi turėti religi-

ją savo sąjungininke. Bet paleistas šūkis, kad "sostas ir altorius yra neišskiriamai", labai pakenkė religijos orumui, nes ją nužemino iki panaktinio, daugiau ar mažiau vykusio režimo, sargo ir panaudojo pridengti neišmintingiems ir net nepateisinamiems valdžios darbams.

Jau nuo Konstantino Didžiojo ir ypač nuo Justinijono laikų ciesoriai labai aiškiai stengėsi katalikiškąją religiją padaryti garbingą valstybės tarnaitę. Prieš tas pastangas visų pirma protestavo Romos vyskupai, asketų ir vienuolių bendruomenės, kurie jokių būdu nenorėjo žvilgančios valstybinės bažnyčios, o norėjo turėti nuo valstybinių interesų atsietą Bažnyčią bei religinio gyvenimo formą. Tokie pat, iš dalies, labai žalingi religijai polinkiai išnaudoti ją savo reikalams pasireiškė ir naujųjų laikų monarchijose. Kad prancūzų revoliucijos neapykanta lygiai smogė Bažnyčiai, kaip ir karaliui, tai atsitiko todėl, kad aukštoji dvasiškija norėjo apginti nuo iškilančio viduriniojo luomo pasikėsimų labai nepopuliaris savo privilegijas, o absoliutus valdovas, jausdamasis religijos ginamas ir saugus, nepravedė verkiamai reikalingų reformų.

Germanų kraštuose krikščioniškosios religijos išsivystyme reikšmingą vaidmenį suvaidino senųjų germanų ištikimybės valdovui idėja (*Gefolgschaftstreue*). Tiek prieškrikščioniškaisiais laikais, tiek krikščionybę jau priėmus, germaniškoji ištikimybės idėja buvo laikoma daugiau ar mažiau

absoliučia, nelygstamąja vertybe, kurią net sąžinė negalėjo kontroliuoti, ar ta kontrolė buvo labai silpna. Tuo požiūriu, Nibelungų giesmės yra labai reikšmingas dokumentas. Arijų "lex gotica" (gotų įstatymas) tautiškos valstybės fone visiškai tiko absoliučiai ištikimybei įtvirtinti krikščioniškuosiuose plotuose. Jei ne tas prieškrikščioniškųjų laikų absoliučios ištikimybės idealas, tai būtų labai sunkiai suprantama ankstyvojo germaniškumo sava bažnytinė santvarka ir bažnyčios valstybiškumas. Tai suvaidino sunkiai perdamą vaidmenį, atverčiant iš visas germanų gentis. Misijonieriai buvo priversti pirmiau stengtis atversti kunigaikščius ir bajoriją ir tik po to eiti į tautos mases. Nesąlyginės ištikimybės idealas darė labai teigiamos įtakos, nustatant tikinčiojo santykius su Kristumi. Seniausi germaniškosios literatūros veikalai piešia tikinčiųjų santykius su Kristumi nepaprastai gyvais ir spalvingais ištikimybės vaizdais, ir tai visiškai teisingai, nes Kristaus sekimas reikalauja nesąlyginės ištikimybės. Tačiau tas pats germaniškos ištikimybės idealas katastrofiškai atsirūgo 16 ir 17 šimtmečiuose absoliučią valdovų "ius reformandi" — reformacijos teise. Nė katalikai, nė protestantai nelaikė baisiu skandalu ar nusikaltimu krikščioniškai sąžinės laisvei, kai karalius ėmė nustatinėti savo valdinių religiją.

Šitą absoliučios ištikimybės idealą šiek tiek atsvėrė Grigaliaus Didžiojo organizuojamas Anglijos atvertimas, kur visos vietinės bažnyčios buvo tvirtai surištos su Roma. Vėliau anglosaksas Bonifacas, anglų pavyzdžiu, irgi stipriais ryšiais surišo su Apaštalu Sostu frankų bažnyčią. Tiesa, ir karolingų ir vėliau vokiečių cėsoriai turėjo dar labai daug ir didžiųjų galių reli-

gijos reikaluose. Ir jų reikalaujama ištikimybė stipriai rėmėsi religiniais motyvais. Bet popiežiui susiėmus su cėsorium, pamažėle viršų paėmė ištikinimas, kad savo esminėse pareigose neištikimas cėsorius nebeužsitar nauja valdinių ištikimybės. Popiežiui atleidus valdinius nuo tos ištikimybės, cėsorius pasijuto bejėgis.

Liuterio atsimetimas nuo Bažnyčios labai sustiprino kunigaikščių ir karalių galybę, nes tada ištikimybės pareigos nebekontroliavo nei įgimtas įstatymas, nei jokia bažnytinė instancija. Liuteriškas krašto valdovas įkūnijo viename savo paties asmenyje ir valstybinį ir religinį autoritetą. Tiesa, negalima suversti liuteranizmo sąskaiton visų naujesniųjų laikų karališkųjų monarchų išsišokimų. Visą pasaulietiškąją bei religinę galią besisavinąs krašto valdovas pradžioje dar gerai žinojo turįs atsižvelgti į savo sąžinės ir Dievo žodžio nubrėžtas ribas. Vėliau ir katalikai valdovai ne kartą skandalingai piktnaudavo savo religijos vardu remiamą valdžią. Tačiau yra tikra, kad Liuterio religijoje giliai pagrįstas valdinių klusnumas valdovui vėl atgaivino ir sustiprino prieškrikščioniškosios eros germaniškąją ištikimybės idealą. Dar prisidėjo ir tai, kad Brandenburge ir kai kuriose kitose vietovėse iš liuteronų valdžią perėmę kalvinai, religiniais motyvais, reikalavo dar didesnio valdinių klusnumo valdovams.

Bet kalvinai valdiniai nebuvo labai palankūs absoliutizmui ir valstybės teisių išplėtimui. Viena to priežasčių bus buvus ta, kad valdovai pradžioje nebuvo kalvinų tikėjimo rėmėjai ir gynėjai, kaip tai buvo liuteronys. Kalvinai įdėjo esminę savo dalį demokratiniams idealams iškelti Šiaurinėje Amerikoje, Anglijoje ir kitur.

Brandenburgo - Prūsijos karalystėje absoliučioji monarchija, šalia palankios liuteranizmo paramos, šalia kieto kalviniško auklėjimo, rado dar ir kitą religinės sociologijos šaknį — griežtoje disciplinoje suorganizuotą Prūsų Ordino valstybę. Jos griežta disciplina pasiliko gyva, ir tą valstybę supasaulinus. Vieton laisvai daromų religinių riterių įžadų atsistojo liuteriškas pasidavimas Dievo skirtam, neišvenigiamam likimui.

Daugiariopa ir įvairi yra religijos ir valstybės įtaka į viena kitą. Yra ne kiekvienai valstybės formai palankių, o kai kurias net neigiančių religinių nusiteikimų. Protestantiškosios sektos labai stipriai pabrėžė krikščioniškojo žmogaus laisvę. Tai padėjo išvystyti moderniškiosios politinės demokratiškosios idėjų ir visų žmonių laisvę bei ly-

gybę. Visuotinas ir patvarus valstybinių formų pakitimas vis turi šiokių tokių religinių prielaidų ir nepraeina nepalietęs ir pačios religijos sritis.

Germaniškųjų tautų politinės ištikimybės idealas laikinai paveikė religinę kalbą ir moralinės teologijos kai kurių dalykų akcentavimą. Tais laikais, kada absoliuti monarchija visų buvo beveik neprieštaraujant pripažįstama, tai ir religijos plotmėje lengviau prasiskverbė toli už dogmatikų ribų išeinanti grynai monarchiška konstitucija ir praktika. Tada buvo lengvai ir vienpusiškai iškeliamą religinio klusnumo mintis, piliečių religinės atsakomybės bei iniciatyvos nenaudai.

Monarchiška autokratiška valstybės konstitucija daug politinio ir dorovinio pobūdžio uždavinių ir pareigų

K. L. Musteikio nuotr.

rezervavo ar pavienėms asmenybėms, ar elitui, kai demokratija ilgainiui tik tada gali gerai funkcionuoti, kai visi junta aktyvų savo bendruomeninį, valstybinį ir politinį atsakomybę. Tai atsiliepia ne tik viso viešojo gyvenimo atsakomybės išdėstyme, ne vien šeimyninių santykių struktūroje, bet neišvengiamai, iki tam tikro laipsnio, ir pačioje religinėje srityje. Šiandien demokratinė aplinka, nė kiek neabejojant, yra labai palanki gilesniam religinių - dorovinių tiesų pažinimui, kaip pvz.: visų atsakomybės už Dievo karalystę, pasauliečių dalyvavimo Kristaus kunigystėje, tiesioginės atsakomybės už tiek artimosios tiek tolimesnės aplinkos atmosferą. Tos tiesos absoliučiosios monarchijos laikais tūnojo be jokios naudos nustumtos užpakalin ir tada, ne vienu požiūriu, jos nebuvo tokios aktualios, kaip šiaudien.

Kiekviena valstybinė forma turi religijai naudingų ir pavojingų pusių. Monarchija gali reikalauti per daug vergiško pasidavimo, kas kenkia tikrai krikščioniškam klusnumui ir suskurdina gyvą iniciatyvą religinėje plotmėje. Demokratija gi gali išsukuti jokio saiko nesilaikančią ir nevaisingą kritiką, priekabiavimą ir nesivaldymą. Monarchijoje per didelis suglaudinimas sosto su altoriumi kai kuriuose luomuose gali sukompromituoti religiją, ypač socialinių rūgimų laikotarpiais. Demokratijoje religija gali būti lengvai įveliama į politinius dienų ginčus. Pavojingiausia religijai valstybinė forma yra totalitarinis režimas, valstybės ar jos valdovo sudievaitinimas. Šitokia valdymo forma yra tiktai tikros valstybinės santvarkos karikatūra.

Krikščioniškosios religijos esminis požymis yra įsikūnijimas visame, kas

žemiška. Todėl, *iki tam tikro laipsnio*, ji turi prisiderinti prie esamųjų galvosenos schemų, prie jausminių vertybių, kurias kuria bendruomenės konstitucija ir valstybinė forma. Bet religijai nevalia pasimesti toje žemiškoje būklėje. Ji turi nuolat saugotis pavojaus klaidingai prisiderinti ir nugrimsti aplinkoje.

■

Geriausias būdas padaryti gyvenimą malonų sau — daryti jį malonų kitiems.

A. Graf

Savoka

Dorumo sąvoka žmogui yra prigimta. Žmogaus laisvi veiksmai yra palenkti aukštesniam tikslui. Ne kuris vienas veiksmas, bet visi padaro žmogų geru ar blogu. Dorumas žmogų persunkia iki jo gelmių ir įprasmina žmogaus gyvenimą, kuris yra nukreiptas į amžinybę ir pilnutinį atbaigimą.

Biologiniai žmogaus veiksmai nepriklauso jo doroviniams veiksmams iki jie veikia be žmogaus valios, pvz.: miegas, alkis, troškulys.

Kas yra gėris? Į šį klausimą gali būti keletas atsakymų.

a. Ontologinis gėris — vidujinė daikto vertė jo tobulumo atžvilgiu, pvz.: augalas bus vertingesnis negu akmuo, nes jis tobulesnis.

b. Fizinis gėris, kaip pvz.: gera sveikata, geras sportininkas.

c. Dorovinis gėris svarsto ne vien žmogaus kokybę, bet visą žmogų, jo esmę, intelektą, laisvą valią paskutiniojo tikslo — amžinybės šviesoje.

Iš kur atsiranda dorumo sąvoka? Žmogus iš prigimties jaučia, kas yra dora ir kas neleistina. Šio jausmo negalima išaiškinti logikos dėsniais ar fizikos mokslu. Kiekvienas žmogus jaučia, kad yra įstatymai, kurių jis neprivalo peržengti. Iš kur tie nerašyti įstatymai?

Materialistai aiškina, kad tai yra paprasti gamtos nuostatai. Tačiau tai netiesa. Jei žmogus peržengtų tik gamtos įstatymus, tai jis nejaustų jokio nu-

sikaltimo ir atsakomingumo. Gyvenimo tikrovė rodo visai ką kita. Tada lieka vienas atsakymas — dorovinius įstatymus davė aukštesnė būtybė — Dievas.

Bendrajam dorumo supratimui pilnutinį atsakymą ir pagrindimą gali duoti tikta teistinė pasaulėžiūra. Žmogaus esmė, jo protavimas, pareigos supratimas ir visi doroviniai veiksmai yra nukreipti į vieną begaliniai tobulą būtybę. Ar žmogaus veiksmai yra geri ar blogi, priklauso nuo to, kiek jie yra nukreipti į paskutinįjį tikslą — Dievą. Kitaip tariant, žmogaus veiksmų esmę apsprendžia faktas, kiek jie Dievo esmę ir Jo šventumą iškelia ar paneigia visoje visatoje. Žmogus yra tiek geras, kiek jame atsispindi amžinasis Kūrėjas. Dievas yra ištikimas, teisingas, gailestingas. Jis negali keistis. Kur Dievas atsispindi, ten turi matytis Jo ypatybės. Gamtoje Kūrėjas atsispindi įvairiais būdais. Žmogus, turįs protą ir valią, išsiskiria iš kitų gamtos tvarinių. Jo gyvenimo galutinis tikslas yra panašumas į Kūrėją. Dorovinis gėris yra tai, kas Dievo esmę atitinka, ir dorovinis blogis — kas Dievo esmei prieštarauja.

Žmogus privalo siekti antžmogiškumo. Laikinieji dalykai privalo tarnauti amžinajai vertybei. Žmogaus gyvenimas žemėje yra laikinas, todėl jis privalo tarnauti aukščiausiam tikslui — amžinybei. Kai šis tikslas pamiršamas, tada žmogus pasimeta šios žemės smulkmenose, ir nuodėmė atsigręžia prieš jos autorių.

Jau šventasis Apsireiškimas mokė dorumo dėsnių. Dieviškoji valia yra mastas visų žmogaus veiksmų. Dievo valia Dešimtyje Įstatymų yra neatskiriama nuo Jo esmės. Moralinis gėris su Dievo valia ir Jo esme yra neatskiriama.

“Garbė Dievui aukštybėse” yra aukščiausias žmogaus uždavinys. Žmogus, pašvenčiamąja malone apuoštas, yra skirtas tarnauti aukščiausiajam tikslui — Dievo garbei. Atpirktime žmoguje viskas vyksta per Kristų ir Kristuje. Žmogus, turįs kūną ir sielą, skelbia Dievo tobulumą aukštesniame laipsnyje, kaip mineralai, augalai ir gyvuliai. Visi pasaulio tvariniai spinduliuoja Dievo tobulumą, bet įvairiais laipsniais. Krikšto metu gautoji malonė žmogų priartina prie Dievo ir padaro į Jį panašų. Krikštytas žmogus privalo stengtis panešėti į Dievą. Gyvulus savo prigimtyje yra tobulas tiek jam, kaip gyvuliui, yra imanoma. Žmogus privalo siekti tobulumo.

Tikslas

Kaip galima kasdieniniame gyvenime atskirti gėrį nuo blogio? Galutinis dorumo tikslas yra Dievas, bet kas yra betarpis dorumo tikslas?

Kiekvienas tvarinys turi prasmę ir nustatytą tikslą. Pasaulyje viešpatauja nuostabi tvarka. Viskas, kas atrodo nykstama, tarnauja būsimai kūrybai. Visatoje yra daugybė daiktų, vertybių ir tikslų. Kiekvienas tvarinys, išpildydamas savo paskirtį, priklauso prie darnios visumos. Už visų veiksmų yra paskutinis tikslas. Pagarba visiems tvariniams yra pagrindas meilei. Kuo didesnis yra tvarinio tikslas, tuo didesnės pareigos. Žmogus yra aukštesnė vertybė už gyvulius, todėl ir jo pareigos yra didesnės.

Kaip gamtos įvairumas sudaro vieną darnią vienumą, taip ir paskiri uždaviniai turi susilieti į vieną didelį uždavinį, vieną gėrį, prieš kurį žmogus privalo pagarbiai nusilenkti. Vienas tvarinys tarnauja kitam, ir visuma tarnauja Dievui. Paskiri tvariniai negali nustatyti jokių normų aukščiausiajam įstatymų Davėjui.

Nors visi tvariniai yra nukreipti į vieną galutinį tikslą, bet jie nepraranda savo reikšmės. Visi gamtos įstatymai, menas, mokslas, socialiniai santykiai priklauso doroviniams dėsniams. Kiekvienas žmoniškas veiksmas yra dorovės dėsnių kontroliuojamas. Kiekviena gyvenimo sritis priklauso aukštesniam išipareigojimui — dorovinėm normom. Nors paskiros gyvenimo sritys yra nepriklausomos, tačiau visos turi vieną tikslą — dieviškumo atspindį. Bendrieji doroviniai dėsniai galioja visoms gyvenimo sritims. Menas, mokslas yra dideli dalykai, bet jie gali būti panaudojami piktam ir tarnauti blogiui. Čia gerą pavyzdį duoda moderniausi išradimai. Jų panaudojimas duos žmonijai palaimą ar pragarą, bet negali tuo pačiu metu duoti abu.

Žmogaus prigimtis yra pajėgi nuspręsti, jog gera yra tai, kas teisingą žmogaus prigimtį atitinka. Žmogus yra dvilypė būtybė, susidedanti iš sielos ir kūno. Jis nėra vien dvasia, bet, antra vertus, jis nėra vien gyvulus. Žmogus privalo likti ištikimas visai savo prigimčiai, bet ne vienai jos daliai.

Kas yra žmogus? Materialistai mato tik žmogaus kūną. Jiems aukščiausia moralinė norma yra kūno malonumai. Kas varžo kūno užmačias, tas nuodėminga.

Kiekvienas tvarinys privalo gyventi pagal savo prigimtį. Žmogus privalo savo socialinį gyvenimą taip tvar-

kyti, kad dorovinė norma būtų sveikas, natūralus žmogus, pajėgus atlikti savo paskirtį — pasiekti amžinąją laimę. Tai yra tikrasis — krikščioniškasis humanizmas. Visi žemesnieji jausmai turi tarnauti aukštesniam tikslui. Kūnas ir siela nėra priešingybės, bet darni vienuma.

Žmogus yra bendruomenės narys, bet pirmoje eilėje jis yra asmenybė ir individas. Žmogus yra menkas tvarinys, bet kartu jis yra ir Dievo atvaizdas. Tas apsaugo žmogų nuo klaidingo nusizeminimo ir nuo šėtoniško išdidumo. Klaidingas nusizeminimas dažnai būna lygus išdidumui. Žmogus privalo protingai įvertinti savo veiksmus paskutiniojo tikslo atžvilgiu.

Priekaištas

Dažnai girdimas užmetimas, kad krikščioniškoji moralė esanti nešvari atlyginimo moralė. Visas gyvenimas esąs tik prekyba. Kyla klausimas, ar iš tikrųjų dorovinis gyvenimas yra tik tiek vertas, kiek tikimasi atlyginimo.

Žmogaus prigimtis yra linkusi ieškoti gėrio ir žinojimo. Žmogus šio troškimo negali patenkinti šioje žemėje. Jis yra vienintelis tvarinys, kuris, žemėje gyvendamas, pasilieka netobulas. Žmogus nori pažinti ir suprasti Kūrėją. Jis nori būti laimingas ir patenkintas, bet visa tai pasiekama tik aname gyvenime — amžinybėje. Dievuje žmogus atranda visų savo norų išsipildymą, galutinį atsakymą į visus savo klausimus. Galutinis tobulumas ir amžinoji laimė yra neatskiriama sujungti. Siekimas Dievo yra atbaigimas būtybės, amžinasis džiaugsmas ir laimė. Dievas sutvėrė pasaulį savo garbei ir žmonių gerovei. Jis nori, kad žmogus ieškotų savo laimės ir tuo išpildytų Jo valią. Žmogus neprivalo

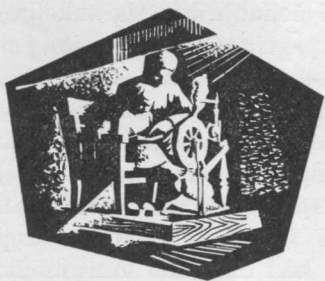
prarasti amžinosios laimės dėl trumpalaikio džiaugsmo. Kiekvienas būtybės tobulumas yra sujungtas su patenkinimu.

Gėris nėra tikras, kada yra vienas su malonumu sujungtas. Tikrasis gėris jungiasi su amžinąja laime. Paskutinis dorovinių veiksmų tikslas yra tikras gėris, bet ne malonumas. Žmogus yra įpareigotas taip tvarkyti savo gyvenimą, kad pasiektų aukščiausiąjį gėrį.

Šv. Raštas moko, kad amžinoji laimė yra buvimas Dievo akivaizdoje, Jo mylėjimas ir jautimas amžinojo džiaugsmo. Kristus pabrėžė Dievo meilės reikalingumą. Galutinis žmogaus siekimas yra panešėjimas į Dievą. Dangus yra gyvenimas Dievuje ir su Dievu. Laimė nėra žmogaus tikslas, bet dovana prie amžinojo džiaugsmo. Juo žmogus darosi tobulesnis, tuo šalutiniai motyvai pasilieka toliau nuo pagrindinio motyvo — Dievo meilės.

K. L. Musteikio m.

prie šeimos židinio

MOTINOS VAIDMUO ŠEIMOJE

* * *

JONAS MIŠKINIS

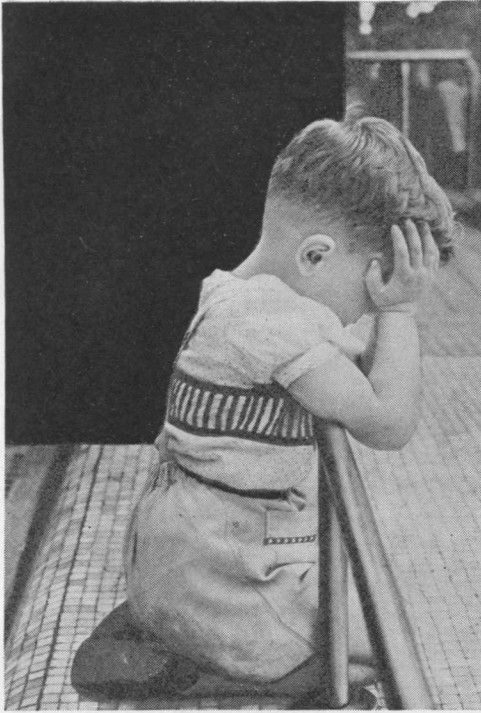
KIEKVIENA motina dažnai savęs klausia, kas reikia daryti, kad jos šeima būtų laimingesnė, kad joje būtų daugiau džiaugsmo, šeimyniškos šilimos, kad tėvai ir vaikai būtų vieni kitais patenkinti. Kiekviena motina nori, kad jos šeima būtų ideali.

Jau visiems yra pakankamai aišku, kad ne turtai neša šeimoms laimę ir santaiką. Turtas yra tik menkutė priemonė, bet nuo jo šeimos laimė nepriklauso, nes ir labai turtingose šeimose dažnai nėra džiaugsmo, o vargingai gyvenančiose šeimose kartais gali pastebėti linksmus ir patenkintus veidus. Labiausiai šeimoms yra reikalinga suprasti moterystės tikslą ir jo, nesibijant jokių aukų, siekti. Motina ir tėvas yra iškilmingai pasižadėję ir prisiekę to tikslo siekti drauge.

Daugeliui moterystės tikslas yra aiškus: tai yra vaikų auklėjimas ir šeimos gerovė. Bet kartais labai sunku suprasti, kaip to tikslo siekti. Žinoma, to tikslo pasiekimas priklauso nuo abiejų: ir nuo vyro ir nuo žmonos. Vy-

ras šeimoje turi labai svarbias ir atsakingas pareigas. Jis gali savo elgesiu sudaryti tinkamas sąlygas bujoti laimei šeimoje, bet gali būti ir laimės augimo stabdis. Tačiau šiame straipsnyje, motinos dienos proga, norėtume daugiau atkreipti dėmesį į motinos ir žmonos pareigas šeimoje. Tam tikra prasme, ji yra šeimoje visagalė, ji gali ir vyrą pakreipti tinkama kryptimi, jeigu tik tvirtai ir protingai to sieks. Ji turi stengtis šeimoje palaikyti gerą ir giedrą nuotaiką. Turi labai aiškiai suprasti ir įsitikinti, kad barniais ir pik-tumu nieko nepasieks, o linksmas, nuoširdus žodis ir meilės šypsnis sutirpdo net ir kiečiausius ledus.

Nuolat mes matome tokius gyvenimo pavyzdžius: pora susituokia iš didžiausios meilės, kuri, atrodo, niekad neužges, bet štai po vienu kitų metų įvyksta toje šeimoje lūžis — skiriasi. Kokia galėtų būti tokio greito pasikeitimo priežastis, dėl ko toji karšta meilė taip greitai atšalo? Stebint tokias šeimas, tuoj peršasi išvada, kad kūniškos meilės nepakanka, nes ji labai greitai perdega ir užgęsta. Meilė

turi būti tobulesnė, tarp vyro ir žmonos turi būti dvasiniai ryšiai, nes tik jie yra pastovūs. Jeigu meilė bus gerai suprasta, jeigu ji remsis ne kūnu, o dvasia, tai po pirmųjų vedybinio gyvenimo metų arba po pirmojo kūdikio ji nepasibaigs ir neužges.

Žinoma, susituokusieji nėra šventieji, jie turi įvairių ydų, kurios prieš vedybas paprastai nepastebimos, bet visu savo ryškumu pasirodo po vienu kitų vedybinio gyvenimo metų. Tačiau kita pusė tų pastebėtų ydų neturi visuomet kelti ir apie jas kalbėti, bet stengtis jų nematyti, pamažu savo gražiu elgesiu jas švelninti ir slopinti. Motina juk moka viską nukęsti, į viską iš geros pusės pažvelgti, nepastebimai aukotis. Gražus sugyvenimas ir vaikų auklėjimas nėra lengvi dalykai.

Visa tai šeimoje kartais sukelia labai daug rūpesčių. Čia reikia daug meilės ir pasiaukojimo dvasios. Meilė ir pasiaukojimas uždeda motinai ant galvos gražiausią nevystantį vainiką.

Šeimų gyvenimas dabartinėje visuomenėje yra labai apkartęs. Šeimų ardymai ir išsiskyrimai jau taip yra paplitę, kad daugelis tame nieko blogo nemato ir laiko visai normaliu gyvenimo reiškiniu. Vyrų, pametę savo žmonas, gyvena su svetimomis, o žmonos, atsiskyrę nuo vyrų, bando rasti laimę ir meilę su kitu. Priciugančioji karta visa tai mato ir supranta. Tokioje atmosferoje augę vaikai jau iš mažens yra pažeisti, juose negali išsivystyti kilnūs idealai, užaugę dažnai jie tampa našta ir valstybei, ir šeimai ir sau patiems. Veltui tėvai ar patėviai juos stengsis auklėti savo gražiais žodžiais — žodžiai nieko nereiškia, kai nėra lydimi pavyzdžio.

Jeigu šeimoje įvyksta skyrybos, negalima kaltinti tik kurio nors vieno, vyro ar žmonos, nes beveik visuomet būna abudu kalti. Jeigu vienas bus ir labai blogas, bet kitas stengsis tą blogumą švelninti ir už jį gerumu atsilyginti, tai skyrybų nebus. Žinoma, toks gyvenimas, nuolat aukojantis, gali tapti sunki našta, bet kiekviename lūme, kiekvienoje šeimoje neapsieinama be sunkesnių ar lengvesnių naštų. Tik tas šiek tiek laimės šiame gyvenime randa, kas išmoksta kantriai nešti jam kitų uždėtą ar savo pasirinktą naštą.

Šeima yra mažiausia, bet svarbiausia organizacija. Iš šių mažučių organizacijų yra sudaromos kitos organizacijos, tautos ir valstybės. Šeima turi būti aktyvi visuomenės dalis. Jeigu kas nori atsiriboti nuo visuomenės ir nuo kiekvienos visuomeninės veiklos, manydamas, kad tokiu būdu galės

daugiau energijos skirti savo šeimai, labai klysta. Atsiskiriant nuo organizacinio ir nuo visuomeninio darbo, pasireiškia žmogaus egoizmas, kuris toliau plėtojasi ir šeimoje. Pamažu einama prie to, kad vyras atsiskiria nuo žmonos, žmona — nuo vyro, ir kiekvienas eina savo keliais.

Nors dažnai sakoma, kad žmogus negali tvarkyti visuomenės ar kokios nors organizacijos, jeigu pirma nesugeba sutvarkyti savo šeimos, bet nereikia taip pat užmiršti, kad bus lengviau tvarkyti ir savo mažutę šeimą, jeigu atliksi "praktiką" kokioj nors didesnėj organizacijoj. Visuomeninė veikla atveria žmogaus širdį artimo meilei, o tada toji meilė labiau sužiba ir tarp artimiausiųjų — šeimoje. Užsidiarius siaurame šeimos ratelyje, nebūtinai įmanomas tinkamas vaikų auklėjimas. Auklėjimui reikia nuolat vis naujų, besikeičiančiam gyvenimui pritaikytų žinių, kurias lengviau įsigyti, kai susiduri su platesne visuomene. Todėl tiek žmona vyrui, tiek vyras žmonai neturėtų drausti visuomeninės veiklos, jeigu tik toji veikla yra suderinama su būtinomis pareigomis šeimoje.

Motina gali labai daug prisidėti prie šeimos nuotaikos pakėlimo. Labai gerai žinome, kad yra keistų ir sunkaus charakterio vyrų, bet jeigu į tai bus atsižvelgta, jeigu jų ydos bus suprastos, tai jos taip ryškiai nepasirodys. Barniais ir ginčiais nieko nepasieksi, daug ko pasiekti galima tik tyla ir nusileidimu. Jeigu šeimoje bus nuolat pykčio ir neapykantos prisunkta atmosfera, tai bus visiškai neįmanoma, kad tokioje atmosferoje užaugtų geri vaikai. Tėvų nuotakomis vaikai užsikrečia, todėl toki bus vaikai, koki yra jų tėvai, o ypač motina, kuri dažniau su vaikais turi progos bendrauti

ir daugiau jų dvasiniu auklėjimu rūpintis.

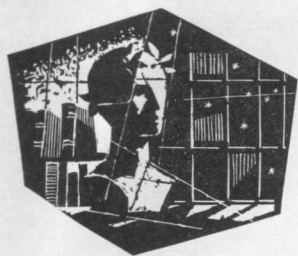
Daug lietuvių šeimų kenčia ir vargsta, kad vyras yra girtuoklis. Girtavimas iš tikrųjų yra didelė šeimos nelaimė. Žmona kartais dėl to gali būti visai nekalta, tačiau yra atvejų, kai vyras pradeda girtuokliauti tik dėl to, kad namie jis neranda nei meilės, nei šilimos, nei ramybės. Jeigu vyras nuolat bus kritikuojamas, peikiamas, niekinamas, jeigu jam nuolat bus prikaišiojami įvairūs menkniekiai, tai jis vengs šeimos, ieškos paguodos kitur ir gal pradės net girtuokliauti, norėdamas alkoholyje paskandinti savo prislegtą nuotaiką.

Dažnai moterys labai daug kalba ir viską kritikuoja ne iš blogos valios, bet iš įpročio ir savotiško charakterio. Tad reikėtų atkreipti rimtą dėmesį į tokią charakterio ydą ir stengtis susivaldyti. Tokia moteris neturi stengtis visuomet siekti "teisybės", neturi stengtis vyrą supažindinti su savo "teisingomis idėjomis" ir priversti, kad jas pripažintų. Daug lengviau vyrą bus patraukti į savo pusę švelnumu, nusileidimu ir taikios nuotaikos sukūrimu šeimoje. Ir kiekiausi vyro žodžiai ilgai neskambės, jeigu atsimuš į žmonos švelnumą. Tad žmona ir motina turi būti šeimos angelas, nesvarbu, koki būtų kiti šeimos nariai. Savo švelnumu ji pamažu užkrės ir kitus. Gal jų ir nepadarys tikrais angelais, bet tikriausiai pasieks to, kad bus galima su jais sugyventi.

■

Motina vaikui vaizduoja gėri, apvaizda, istatymą, žodžiu — dievybę labiausiai pajaučiama forma.

H. F. A m i e l

idėjos ir žmonės

LAIMINGIAUSIA MOKSLININKO DIENA

* * *

DR. JUOZAS PRUNSKIS

MUS VISADA domina mokslo žmonių gyvenimas. Tikrai susidomėjimo vertas yra mokslininkas Ben W. Palmer, žymus teisininkas, konstitucinės teisės specialistas ir daugelio veikalų autorius. Šv. Tomo kolegija jam suteikė garbės daktaro vardą, o Notre Dame universiteto alumnai prieš keletą metų ypatingu būdu pagerbė šį labai daug civiliniame ir kultūriniame gyvenime nusipelnusį asmenį.

Jis gimė 1889 metais. Tėvas ruošėsi būti baptistų dvasiškiu, o motina buvo episkopalė. Jie stengėsi sūnų kuo geriausiai išmokslinti, leisdami į Minnesotos universitetą, kurį jis labai sėkmingai baigė, gaudamas teisių magistrų laipsnį, o kitais metais jau buvo pakviestas dėstyti politinės ekonomijos mokslus. Susipažinęs su savo buvusio profesoriaus sekretore, ją vedė. Čia jam teko susidurti su nauja tikybinė problema, nes žmona buvo katalikė.

Jo pasaulėžiūra

Kokio tikėjimo jis pats buvo, nelengva pasakyti. Jų šeimoje religinės pažiūros buvo labai maišytos: sesuo priklausė Krikščioniškojo Mokslo (Christian Science) sektai, vienas bro-

lis buvo episkopas, kitas glaudėsi tai prie presbiterionų, tai prie kongregacionalistų. Straipsnyje, apibūdinančiame savo pasaulėžiūrą, Ben Palmer pasakojasi, kad jis vis dėlto tikėjęs Dievą ir net Kristaus dievybę. Visatoje jis išvelgė tvarką ir žinojo, kad turi būti visa ko Pirmoji Priežastis. Kristaus istorinis buvimas jam atrodė geriau pagrįstas, negu Aleksandro Didžiojo ar Cezario. Pripažindamas Kristaus asmenybės taurumą ir žinodamas, kad Kristus save laikė Dievo Sūnumi, jis tai priėmė kaip tiesą, dar patvirtintą kankinių krauju.

Religija jam buvo vidujinis grožis, tik jisai galvojo, kad visos religijos yra maždaug vienodai geros, nors pats dažniausiai užsukdavo į episkopalų bažnyčią. Jis tikėjo, kad Kristus įsteigė Bažnyčią, tačiau jam atrodė, kad tikroji Bažnyčia buvo sugedusi, todėl buvo reikalinga reformacija, protestantizmas, kad ją atnaujintų ir atgaivintų. Jam net atrodė, kad reformacija išlaisvino žmogaus mintį iš bažnytinio despotizmo. Tas išlaisvinimas vyko drauge su dabartinio mokslo kilimu, o gal net buvo jo išvada. Mokslą jis laikė žmogaus proto, išsilaisvinusio iš "prietarų", vaisiumi.

Jo žinios apie katalikybę

Katalikybę jis mažai tebuvo pažinęs, bet buvo girdėjęs prieš ją daug priekaištų. Viduramžiai jam atrodė tamsieji amžiai. Galilejų jis laikė moderniojo mokslo kankiniu, apkaltu grandinėmis už tai, kad išdrįso mokyti, jog žemė sukasi aplink saulę, ko katalikai tada nepriėmė. Jis pats vėliau taip apie tai rašė:

— Aš tada nežinojau, kad Galilejus nebuvo kankinamas, kad jo tariamas kalėjimas buvo patogus butas ar jo draugo namai, kad jis buvo pasmerktas dėl savo užsispyrimo ir dėl sulaužyto pasižadėjimo, kad Galilejaus atstovaujama teorija buvo jau kitų katalikų dėstoma devynių popiežių valdymo laikotarpiu be jokio pasmerkimo, kad popiežiaus neklaidingumas apima tik tikėjimo ir doros dalykus, kai jie yra oficialiai skelbiami, kaip visiems tikėtini, kad popiežius Galilejaus klausimu tokio oficialaus sprendimo nėra paskelbęs. Aš nežinojau, kad ta istorija, jog Galilejus apie žemę pasakęs: "o vis dėlto ji sukasi", yra tik išsigalvota.

Toliau apie kitus savo širdyje susitelkusius priekaištus prieš katalikus jis rašo:

Aš buvau girdėjęs apie Torquemadą ir Ispanijos inkvizicijos baisumą, bet aš nežinojau, kad tai, kaip pastebi vokiečių protestantas istorijas Ranke, "savo dvasia ir tendencija buvo politinė institucija". Kankinimai tada buvo kasdieninis dalykas visuose teismuose. Nežinojau, kad inkvizicija jų atsisakė anksčiau negu kiti Europos tribunolai. Aš nežinojau, kad Ispanijos inkvizicijos vadovybę buvo pasmerkę popiežiai: Leonas X, Paulius III, Paulius IV ir Sikstas IV. Aš buvau išmokytas, kad Katalikų Bažnyčia yra ne-

tolerantiška, tačiau aš nežinojau, kad jos netolerancija, kaip ir paties jos Steigėjo "netolerancija", buvo ne atskiriems žmonėms, bet jų klaidoms.

Toliau jis kalba apie Bažnyčią ir Biblijos skaitymą:

— Aš žinojau, ar bent maniau, kad žinau, jog Katalikų Bažnyčia visada stengėsi žmones sulaukyti nuo šv. Rašto skaitymo, nes bijojo, kad ten atrasios tiesos gali žmones išlaisvinti iš popiežiaus kontrolės. Tačiau aš nežinojau, kad anksčiau negu pasirodė pirmas protestantiškas Biblijos vertimas, jau buvo išleista arti 200 katalikiškų laidų, nors spausdinimas dar visai neseniai buvo išrastas. Aš nežiniau, kad Gutenbergas, spaudos išradėjas, buvo katalikas, kad pirmaisiais 50 metų po to išradimo net 124 Vulgatos laidos buvo išėjusios iš spaudos. Aš tik vėliau sužinojau, kad didysis britų istorikas Maitland, nekatalikas, pareiškė, jog visi jo atlikti tų "tamsiųjų amžių" tyrinėjimai neatskleidė nė vieno atvejo, kad Bažnyčia būtų draudusi skaityti šv. Raštą. Nors aš jau ir tada žinojau, kad Bažnyčia davė pasauliui šv. Raštą, bet tik vėliau susekiau, kad ji visada buvo šv. Rašto saugotoja ir nuolat savo narius skatino jį skaityti. Tik vėliau sužinojau, kad net ir bažnytinės maldos yra paremtos šv. Raštu.

Kuo daugiau jis galvojo, tuo labiau nepriimtina jam rodėsi protestantų kryptis — kiekvienam leisti aiškintis šv. Raštą, kaip kas išmano. Būdamas teisininkas, jis tai lygino su įstatymų aiškinimu. Juk ir protestantai pripažįsta, kad yra reikalingas autoritetas, kuris aiškintų konstituciją. Ir protestantai nepritartų tokiai tvarkai, kad konstitucija būtų padėta į valstybės archyvus, o jos aiškinimas būtų paliktas kiekvie-

nam teismui, nekalbant jau apie teisę kiekvienam asmeniui aiškintis taip, kaip jam atrodo.

— Protestantai žino, kad tuo būdu būtų nugrimsta į anarchiją, kad būtų sužlugdyti visi bendrojo žmonių gyvenimo dėsniai, kad žmonija būtų nublokšta į chaosą. Aišku, kad ir Kristus tai turėjo žinoti. Jis turėjo įsteigti gyvą autoritetą šv. Raštui aiškinti. Jis mokė žmones žodžiu, o taip pat ir Bažnyčia pirma mokė žodžiu, dar ir prieš šv. Rašto atsiradimą. Kristus visko nepalikto knygoje, bet mokė per Bažnyčią, kurią Jis vadina savo Bažnyčia. Jeigu Kristus paliko autoritetą, tai kur tas autoritetas yra? Tokio autoriteto negali turėti visos bažnyčios, nes jų mokslas nesutampa arba net prieštarauja.

Taip galvojo šis mokslo žmogus, kuris buvo įpratęs mąstyti. Tai liudija jo veikalai. Jis yra Minnesotos įstatymų vadovėlio autorius, dalyvavo kuriant kolektyvinius veikalus: "Verslo įstatymai" ir "Asmens laisvė". Jis yra parašęs kūrinių ir kitais klausimais.

Artėjimas prie tiesos

Ieškodamas religinės tiesos, jis įsitikino, kad iš pradžių vyriausias autoritetas buvo Kristaus paliktas šv. Peterui. Bestudijuodamas Bažnyčios istoriją, net ir nekatalikų autorių, jis aiškiai suprato, kad Kristaus žodžiai šv. Peterui: "Tu esi uola, ir ant tos uolos aš pastatysiu Bažnyčią" — yra suteikimas jam vyriausios valdžios, kurią paveldėjo ir jo įpėdiniai. Iš pradžių jam sudarė sunkumų popiežiaus neklaidingumo tiesa, bet vėliau jis apie tai rašė:

— Kai aš sužinojau, kad popiežiaus neklaidingumas tesiriboja tikėjimo ir doros dalykais, kai jie yra autoritetinagai sprendžiami, ir kai aš patyriau, jog net ir blogiausiems renesanso po-

piežiams asmeniškai nuodėmingumas nesukliudė būti tikėjimo ir doros tiesų skelbime neklaidingais, tada nebeliko nei mano mintyse abejonių nei mano širdyje svyravimų.

Tolimesnį savo pasaulėžiūros vystymąsi jis taip apibūdina:

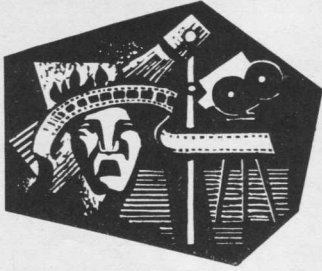
— Kai jau kartą aš priėmiau Dievo buvimą ir pripažinau istorinius faktus, toliau ėjo neišvengiama faktų grandinė, vedanti prie Kristaus, o nuo Jo — prie Petro ir jo įpėdinių — popiežių.

Jis galutinai palinko į katalikybę ir jautė, kad tai yra ne vien jo, bet kelerių šimtų milijonų žmonių tikėjimas.

— Iš šio tikėjimo aš sėmiausi stiprybės ir jame radau priebėgą abiejuose pasauliniuose karuose, didžiojoje depresijoje ir dabartiniame pasaulio chaoso sukuryje, kai milijonai žmonių yra netikri, koks yra jų tikslas, o jeigu tai ir žino, tai nežino, kaip jo siekti. Jie patyrė, kad turtas, sveikata, galybė, garbė, pasaulio malonumai, mokslas, švietimas, o net ir intelektualinis progresas yra netikri dievai. Nei vienas jų neatneša tikros laimės ir dvasios ramybės. Ir ekonominis saugumas, tas šios dienos šauksmas, taip pat nėra pakankamas. Turi būti tikslo tikrumas, turi būti patikimas ir neklystąs vadas prie siekiamo tikslo. Visus šiuos dalykus man atnešė tikėjimas. Juos visus gali pasiekti kiekvienas žmogus. Jam tereikia ištiesti savo ranką ir valgyti bei gerti amžinąjį išganymą.

Katalikų tikėjime jis surado gyvenimo prasmę ir laimę, apie kurią savo minėtoje pareiškimo pabaigoje tvirtina:

— Tikėjimas mane atvedė prie Kristaus, kuris yra "kelias, tiesa ir gyvenimas". Ir diena, kada aš priėmiau mūsų Viešpatį šventojoje komunijoje, pasiliko laimingiausia diena visame mano gyvenime.

iš filmų pasaulio

Juozas Vaišnys, S. J.

MERRY ANDREW

Graži, švelni, simpatiška ir sentimentali komedija, kurioje svarbiausi veikėjai yra trys: Danny Kaye, Pier Angeli ir išdresiruota šimpanziukė. Danny Kaye duoda filmui gražaus humoro, Pier Angeli — romantiško švelnumo, o beždžioniukė atlieka tokius veiksmus, kuriuose žmogus nebūtų išpūdingas. Manome, kad filmas tikrai patiks ir neperdaug rimtiems suaugusiems ir normaliems vaikams.

Danny Kaye vaizduoja anglų pradžios mokyklos mokytoją, užimantį ir suįdominantį vaikus linksmomis šokiais ir žaidimais. Jo tėvas, mokyklos inspektorius (Noel Purcell), yra labai nepatenkintas ir bara sūnų, kad jis leidžia vaikams mokykloje triukšmauti ir nemoka palaikyti drausmės. Sūnus jam aiškina, kad tokiu būdu jis daugiau pasiekia ir geriau vaikus išmoko net labai nuobodžių dalykų. Tėvas vis tiek nenori su tuo sutikti ir išsiunčia jį ieškoti kažkur griuvėsiuose prажvusios brangios statulėlės.

Danny landžioja po urvus ir griuvėsius, ieškodamas statulėlės. Taip jam viename urve besikrapštant, atsiranda viršuje skylė, ir jis išlenda į šviesą. Bet sustingsta iš išgąščio, kai pasijunta esąs tarp urzgiančių liūtų cirko narve. Mač, kai jis darbavosi urve, ten atkeliavo cirkas ir pasistatė palapines. Savo ramia laikysena Danny išvengė liūtų nasrų, bet pateko į kitas, gal dar nemalonesnes pinkles — išsimylėjo gražią ir simpatišką cirko

akrobatę (Pier Angeli), nors jau buvo susiziedavęs su kita (Patricia Cutts). Akrobatė Pier Angeli buvo labai susidraugavus su dresiruota cirko šimpanziuke. Dabar užsimezgė įdomi draugystė tarp visų trijų. Danny Kaye įvairiose situacijose ir cirko pasirodymuose skaniai prijuokina žiūrovus. Veiksmas vyksta kartais linksmam, kartais liūdnam, nes jo mintyse visuomet ta simpatiška akrobatė, kurią jis daug labiau myli už savo sužieduotinę.

Pagaliau šimpanziukė atsitiktinai suranda statulėlę, ir jos abidvi su Pier Angeli nuneša ją nuliūdusiam Danny Kaye. Pabaiga aiški ir suprantama — jis atsisako savo buvusios sužieduotinės ir laimi gražiąją Pier Angeli. (A-I)

THE YOUNG LIONS

Dvi valandos ir penkiasdešimt minučių labai greitai prabėga, žiūrint šio filmo, kuriame puikiai atvaizduotos įvairios scenos iš Antrojo Pasaulinio Karo. Filmą yra suktas pagal Irwin Shaw romaną, nuo kurio vietomis yra žymių nukrypimų, ypač vaizduojant nacių leitenantą Diestl (Marlon Brando). Ryškiomis spalvomis atvaizduotas karo žiaurumas, kurio fone sukasi trijų meilių istorija. Tos istorijos herojai — Marlon Brando, Montgomery Clift ir Dean Martin — yra autoritetingai vaidyboje talkinami trijų atitinkamų žvaigždučių: May Britt, Hope Lange ir Barbara Rush.

Marlon Brando gerbėjai šiame filme turės progos dar kartą pasigėrėti tik jam vienam charakteringa vaidyba, kai savo statulišku ramumu ir vienu kitu pro dantis lyg nenoromis iškoštu žodžiu jis pasako daug daugiau negu kiti oratoriškomis kalbomis ir pietietiškais gestais. Taip, jis yra nacių karininkas — tai matyti iš jo blizgančios uniformos; bet po ta uniforma lyg ir jauti plakančią labai žmonišką ir suprantančią širdį, kuri bodisi karo žiaurumu ir beprasmybiškai nekaltų žmonių žudymais.

Montgomery Clift po savo nemalonios automobilio nelaimės, kuri jam vos nekainavo gyvybės, neatrodo esąs toks autoritetingas ir majestotiškas vaidybos karalius, koks buvo pirmiau, bet vis dėlto jis labai itikinančiai vaizduoja jautrų Niujorko žyduką, patekusį kariuomenės ir pajuokiamą bei persekiojamą savo likimo draugu tik dėl to, kad jis žydas. Nors jo išvaizda visai neatletiška, bet vis tiek išdrįsta boksavimosi dvikovon šaukti visus savo persekiotojus. Jo nenugašdina net gauti keli labai žiaurūs nokautai — jis drąsiai kovoja ir pagaliau laimi.

Veiksmas vyksta atskiruose frontuose, beveik be jokio ryšio. Fatališkoni ir klaiškoni apoteozėn jis susijungia tik tada, kai, visai baigiantis karui, Marlon Brando savo širdyje galutinai pasmerkia karo beprasmyškumą, demonstratyviai sudaužo šautuvą ir žūsta nuo Montgomery Clift rankos. Filmas skiriamas suaugusiems. (A-III)

THE LONG, HOT SUMMER

Dabar jau tikrai įėjo į madą imti filmui siužetą iš kokio nors įdomaus ir publikos mėgiamo veikalo, kuris dažniausiai nebūna per daug moralus. Filmo režisierius greitai įsitikina, kad rodyti ekrane nešvarias scenas nebus įmanoma, nes Amerikoje filmų cenzūra yra griežtoka. Kas jas belieka daryti? Reikia pradėti "švarinti" ir pačiam cenzūruoti tai, kas tikrai nepraeis pro cenzorius. Po šios ope-

racijos išeina toks filmas, kurio niekas negali pasmerkti, tačiau iš to pirmykščio kūrinio telieka daugiau ar mažiau ryškus šešėlis. Maždaug tą pat būtų galima pasakyti ir apie šį filmą, kuris yra gamintas, sekant kai kurias William Faulkner apysakaites ("The Hamlet", "Barn Burning").

Turtingas ir išdidus ūkininkas, gyvenąs pietinėje Amerikos dalyje (Orson Welles), rūpinasi savo šeimos ateitimi. Jis yra visai nepatenkintas sūnumi (Anthony Franciosa), kuris atrodo laimingas su savo lengvo charakterio žmonele, gražia, bet labai tuščia plepute (Lee Remick). Sūnus labai nepraktiškas ir neturis jokio supratimo apie biznį, dėl to dažnai kyla vaidai tarp jo ir tėvo. Tėvas nori bent dukteri nutekinti už gero vyro ir šiam tikslui numato gudrų ir gana akiplėšišką ateivį (Paul Newman), kurio duktė (Joanne Woodward) visiškai negali pakešti. Kaip dažnai įvyksta filmuose, taip ir čia viskas tikėtinais ir netikėtinais keliais taip pakrypsta, kad dukters neapykanta tėvo numatytam žentui virs ta meile.

Geriausioji praėjusių metų aktorė Joanne Woodward vaidina puikiai, tačiau už šį filmą gal ir nebūtų tokio titulo laimėjusi. Atrodo, kad filme "geriausiu aktorium" nori tapti ir Orson Welles, bet jo vaidyba ir pietietiškas akcentas yra su tokia perdėjimo ir nenatūralumo doze, kad kartais atrodo, jog jis vaidina girtuoklį. Vis dėlto vaidybinių gabumų jis turi ir, jeigu būtų jaunesnis, dar galėtų iškilti.

Suaugusiems filmas gali būti gana įdomus. (A-III)

Pirmasis Adomo miegas buvo ir pasutinis toks ramus: kai nubudo — pasijuto beturįs žmona.

M. G. Saphir